

FAKİR BAYKURT VE KEMAL TAHİR’İN YAPITLARINDA DİN VE EĞİTİM OLGUSUNUN KARŞILAŞTIRMALI SOSYOLOJİK ANALİZİ¹

Ebru YILMAZ²

Fuat GÜLLÜPINAR³

ÖZ

Bu çalışmada, Fakir Baykurt ve Kemal Tahir’in köy romanları köyde/köylüde batıl inançlar, din, eğitim, ilerleme/yenilik gibi olgular üzerinden karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Çalışma, köylünün içinde bulunduğu inanç, gelenek ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği, eğitim ve ilerleme fikrinin yine köylüler tarafından nasıl değerlendirildiğini yazarların romandaki konuyu ele alış tarzları ve kahramanlarının söylemleri üzerinden analiz etmektedir. Fakir Baykurt’un *Yılanların Öcü*, *Irızca’nın Dirliği*, *Onuncu Köy* ve *Tırpan*; Kemal Tahir’in *Sağırdere*, *Körduman*, *Köyün Kamburu* bu olgular üzerinden karşılaştırıldığında bazı benzerlikler ve farklılıklar ön plana çıkar. Buna göre, Fakir Baykurt’un köyü ya da köylüyü ele alırken haksızlıklar karşısında sessiz kalmayan bazı “roman kahramanları”, Kemal Tahir eserlerinde pasif, çıkarıcı, biat etmeye müsait bir hal alır. Köylünün, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini içselleştirmesi ve ilerleme/yenilik fikrine karşı kapalı tutumu, dinin gündelik hayatın her alanını kuşatması, eğitime pragmatik bakış Kemal Tahir’in eserlerinde sıklıkla karşılaşılan öğeler iken, Baykurt’un eserlerindeki köylüler çoğu durumda yeniliklere açık, toplumsal cinsiyet eşitliği ve eğitim konusunda duyarlı, dinle mesafeli bir ilişkilene olarak resmedilir. Fakir Baykurt’un çizdiği karakterlerin şehir hayatına özenmesi, köylünün traktöre karşı çıkmaması ve bu durumu iyi karşılaması nihayetinde köyden göçerken şehirdeki ilerlemenin cazibesi olarak aktarılır. Kemal Tahir’in çizdiği köylüler ise şehri kötülüğün, ahlaksızlığın, dinsizliğin yeri olarak addeder.

¹ Bu makale, “Fakir Baykurt ve Kemal Tahir Yapıtlarında Köy ve Köylülük Olgusu: Karşılaşmalı Sosyolojik Bir Değerlendirme” adlı yüksek lisans tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

² Yüksek Lisans Mezunlu

³ Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dolayısıyla ilerlemeye, dışarıdan müdahaleye karşıdır. Neticede yapılacak tren yoluna, fabrikaya, getirilecek traktöre/makineye karşı köylünün tavrı olumsuz olarak aktarılır. Dönemin koşulları açısından değerlendirildiğinde, Tahir'in köylü roman kahramanları gerçekte karşılaşma olasılığı daha yüksek türden köylü prototipi çizmektedir. Fakir Baykurt ve Kemal Tahir eserlerinde köylülerin eğitime bakışı noktasında da bir ayrılık söz konusudur. Fakir Baykurt'un kendisinin de öğretmenlik yapması köylülerin görece duyarlı çizilmesinde rol oynamıştır. Oysa Kemal Tahir'in metinlerindeki bakış açısına göre eğitim, köylerde medrese eğitimi ile sınırlıdır ve ancak statü sağlıyorsa değerlidir.

Anahtar sözcükler: Eğitim, Din, İlerlemecilik, Köy Edebiyatı, Fakir Baykurt, Kemal Tahir

A COMPARATIVE SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THE RELIGION AND EDUCATION IN THE WORKS OF FAKİR BAYKURT AND KEMAL TAHİR

ABSTRACT

This study involves a comparative analysis of Fakir Baykurt and Kemal Tahir's village novels based on notions such as superstition, religion, education, progress/innovation in the village and the villager's life. The study analyses the villagers' assessment of ideas that affect them such as belief, tradition, gender inequality, education, based on the writers take on the subject in their novels and the protagonists' quotes. Some similarities and differences stand out when Fakir Baykurt and Kemal Tahir's works- *Yılanların Öcü*, *Irazca'nın Dirliğı*, *Onuncu Köy*, *Tırpan*, *Sağırdere*, *Körduman*, *Köyün Kamburu*- are reviewed based on these notions. For example, when it comes to the village and the villagers, Fakir Baykurt's, "novel protagonists" who are never silent against injustice, become passive, self-interested and ready to obey in Kemal Tahir's works. While elements such as villagers internalizing gender inequality, being close-minded towards progress/innovation, religion invading all corners of daily life, a pragmatic perspective towards education are commonly found in Kemal Tahir's works, Baykurt's works include villagers who are open to innovation about several matters, sensitive to gender equality and education and in a distant relationship with religion. The longing Fakir Baykurt's characters have for the city life, the villager's willing adoption of the tractor and their acceptance of these circumstances are ultimately conveyed as the charm of the progress in the city-life as villagers emigrate from their villages. Kemal Tahir's villagers see the city as the place of evil, immorality, irreligion. As a result, they are against progress and foreign intervention. Villagers attitude towards the railroad, the factory and the tractor and machines are ultimately conveyed as negative. When we consider the circumstances in the 1940s and the homogeneous characteristics of the villagers in those times, it can be said that we are more likely to come across Tahir's village novel protagonists in the real world. The villagers in Fakir Baykurt and Kemal Tahir's works are also in disagreement about education. Fakir Baykurt's teaching career played a role in his description of the villagers being relatively

sensitive. The perspective in Kemal Tahir's texts on the other hand, only values education if it leads to income and status. On the other hand, the villager mostly accepts the madrassa education. The lack of any schools in all of Kemal Tahir's reviewed works is already an important example of the villagers' circumstances.

Keywords: Education, Religion, Progressivism, Village Novels, Fakir Baykurt, Kemal Tahir

1. GİRİŞ

Bu çalışma Fakir Baykurt ve Kemal Tahir'in köy romanlarında köyün; batıl inançlar, din ve eğitim olguları üzerinden nasıl betimlendiğini karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca köylünün içinde bulunduğu inanç, gelenek ve eğitim fikrinin yine köylüler tarafından nasıl değerlendirildiğini yazarların romandaki konuyu ele alış tarzları ve kahramanların söylemleri üzerinden analiz etmeyi amaç edinmektedir.

Fakir Baykurt ve Kemal Tahir'in aşağı yukarı aynı dönemlerde köy hayatı ve gerçekliğine ilişkin oldukça zengin eserler ortaya koymaları bu çalışma için seçilmelerinin temel gerekçesini oluşturmaktadır. Her iki yazar da köy üzerine olan eserlerinde kendi bakış açılarından köyün tüm sosyolojik katmanları ve olguları üzerine güçlü analizler içeren hikâye ve anlatılar inşa etmişlerdir.

Her iki yazarın da köy yaşamı üzerine zengin eserler ortaya koymasının yanı sıra, bakış açılarındaki bariz farklılıklar da bu çalışma için seçilmelerinin ikinci temel nedeni olarak düşünülmüştür. Kemal Tahir'in ve Fakir Baykurt'un köy edebiyatı ve köylüye bakış açıları önemli farklılıklar içermektedir. 1960 yılında köy romanının edebiyatımızdaki yeri, gelişimi ve yazarların sanat anlayışları gibi pek çok konunun tartışıldığı *Beş Romancı Tartışıyor* adlı eserde, yazarlarca bu farklı bakış açıları açıkça ifade edilmiştir. Eserde, tartışma konularından biri köyde yetişen köy romancılarının şehirde yetişen köy romancılarına göre köyü daha iyi betimleyip betimleyemedikleri meselesidir. Fakir Baykurt'a göre, köyde doğan ve yetişen sanatçılar, köy romanlarını daha başarılı bir şekilde kaleme alır. Burdur izlenimlerinden azade olmayan roman anlatısını desteklemek adına Baykurt, "Biz köy çocukları, ilk çocukluk devresini köyde geçirdik. Alt bilinç malzemesi köy malzemesiyle dolu olduğundan, eğer kültürümüz de kuvvetli ise, yazacağımız roman, köyü görmeden köy romanı yazarların romanlarından daha iyi olacak kanısındayım" (Baykurt, 1960'dan aktaran, Tükel, 1960, s. 11) der. Kemal Tahir'in cevabı ise "Eğer köyden yetişenler köyü şehirden yetişenler şehri yazacaksa bu, doğrudan doğruya hatıra yazmak olur, roman yazmak olmaz" (Tahir, 1960'dan aktaran, Tükel, 1960, s. 8) yönündedir. Şehirde yetişen ve köyde hiç bulunmamasına karşın köyü romanlarında mekân ve malzeme olarak kullanan Kemal Tahir'in asıl

amacı, tarihsel ve toplumsal gerçekliklerden yararlanarak toplumsal bir bellek oluşturmak iken; Fakir Baykurt için amaç, köylerin sorunlarını edebi bir yolla ifade etmektir. Bu sebeple yoksulluk, eğitim gibi sorunlar üzerine durmak ve romanın bu yolla araçsallaştırılmasında bir beis yoktur. Nitekim bu durum Köy Enstitüsü mezunu roman yazarlarının ortak özelliğidir. Dönemin Köy Enstitüsü yazarlarınca şekillenen köy romanı anlayışından ayrı olarak Kemal Tahir'in "İlki 1955'te yayınlanan köy romanları didaktik mahiyette değildir ve diğerlerinin yazdıklarının aksine didaktik mahiyet taşımamakta; tarihsel geçmişi deşelemesi ve olumlu tip olmaması anlamında eleştirel bir şekilde değerlendirilmektedir" (Kayalı, 2010, s. 42). Tahir'in köy romanlarındaki tiplerin genellikle olumsuz tipler olması ise cezaevindeki gözlemlerine dayandırılır. Sezai Coşkun'un ifadelerine göre; "Kemal Tahir, Çankırı Cezaevi'nde kaldığı yaklaşık bir buçuk yıllık dönemde, Sağirdere, Körduman, Kelleci Memet isimli romanlarıyla 'Arabacı', 'Gelin Kadın Oyunu' gibi hikayelerine malzeme toplar" (Coşkun, 2006, s. 30). Bu malzeme köy romanındaki betimlemeler veya karakterlere yansır. Diğer bir deyişle Tahir'in roman konusuna yaklaşırken temel düşüncesi, romancının aynı zamanda bir sosyolog ya da tarihçi olması gerektiğidir (Kayalı, 2008, s. 1096). Sanata malzeme olarak seçilen konuların yaşamla ilişkide olduğu ve sanatçıların yaşamlarından azade olmadığı ön kabulüyle yola çıkılmaktadır.

Fakir Baykurt ve Kemal Tahir'in ele alınan eserlerinin karşılaştırılması hep toplumsal yaşamdaki gerçekliği algılama biçimlerini hem sanat anlayışlarını göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Fakir Baykurt ile Kemal Tahir'in sanat anlayışları arasındaki temel fark köyü betimleme biçimlerini de etkilemiştir. Öyle ki Fakir Baykurt'un köyde doğması, burada yetişmesi ve öğretmenlik yapması, kendi yaşamının izleğini de sunan bir eğitim ve din anlayışını beraberinde getirir. Öte yandan, Kemal Tahir'in köy anlatısındaki dinin köylülerce nasıl anlaşıldığı ve çeşitli dogmalar etrafında devam eden anlayış, Türk tarihinin çok yönlü olarak anlaşılması ve sonraki kuşaklara aktarılmasında önem arz eder.

Tahir'in sanatını ve romanlarını Türk edebiyatı içerisinde farklı kılan temel özelliklerden biri, bu eserlerde kullanılan dil ve üsluptur. Onun dil ve üslubunun oluşumunda Anadolu'da kaldığı 13 yıl en büyük etkendir.

Tahir, Çorum ve yöresinde kullanılan dil ile Dede Korkut'tan başlayıp öncelikle Yunus Emre olmak üzere Osmanlı şiir tecrübesiyle süzülüp olgunlaşan kendi edebi dilini inşa eder. Hemen her romanında bu dilin yansımalarını görmek mümkündür. Kemal Tahir, köy romanlarında anlatıcı olarak da Anadolu ağzını kullanır. Kısa cümlelerle rahat bir konuşma tarzında inşa edilen üslup, zaman zaman şark hikayeciliğine doğru kaymaktadır. Yazar, yine bu dil ve üslubu sayesinde, ciddi tezler taşıyan romanlarını rahatlıkla okuttuğu ifade edilebilir. Tahir, bütün romanlarında üçüncü şahsın anlatımını tercih eder, atasözü ve deyimleri anlayıcı şahsın yerine geçirir. Belki de, Türk edebiyatında diyalogla anlatımın en usta örneklerini veren Tahir, psikolojik tahlil gibi genelde anlatıcı şahsa ve monologlar kahraman yaptırılan işleri diyalogla çözümlenmeye çalışır ve başarır (Coşkun, 2012, s. 175-178).

Fakir Baykurt'un sanat anlayışı, içinden çıktığı gerçek evrenden beslenen toplumcu gerçekçilik etkisine daha açıktır. Bu yönüyle, Baykurt'un eserlerinden sanatsal ufuk, toplumun sorunlarına eğilen ve onları değiştirmeye kendini adanmış bir çizgidedir. Köyü merkeze aldığı eserlerinde yalnızca köy gerçeğini vermekle kalmaz, aynı zamanda öncelikle tanıdığı olduğu köy insanını da eserlerinin odağına yerleştirmeye çalışır. Baykurt'un sanatındaki devrimci tavır, hayatı değiştirme yönelmiş bir tavrıdır. Bu açıdan, köydeki ilişkilere sanatı yoluyla müdahale etmek için can atan bir tarzı vardır. Ona göre, kitaplar, yazarına ün sağlamak ya da kalıcı olmaktan önce, toplumu devrim yönünde etkilemelidir. Ancak, hayatı değiştirmeye yönelmiş bir sanat, insanın bilinçlenmesine ve birleşmesine yardım edebilir (Karabela, 2007, s. 94-96). Sanatının bütün hünerini ve ufkunu, genel olarak halkın özel olarak köylünün refahına ve kalkınmasına adanmış bir sanat anlayışının üslup açısından da Fakir Baykurt'u dilde sadeliğe ve doğrudanlığa ittiğini söylemek mümkündür.

Tahir'in ve Baykurt'un Köy Enstitüleri konusundaki açıkça farklı tutum alışları, dönemin toplumsal, siyasal ve edebi ortamında da farklı çizgilerde durduklarının izahıdır. Köy Enstitüsü mezunu Fakir Baykurt ve dönemdeki pek çok romancı 1950 sonrası köy edebiyatı geleneğinin parçası olurken; Kemal Tahir enstitülere ve bu geleneğin devamcısı olan enstitü mezunu yazarlara eleştirel bir tavra sahiptir. Öyle ki

Erkan İrmak'ın ifadelerine göre Kemal Tahir, "İlerleyen yıllarda köy romancılarına yöneltilecek 'bunlar köyden başka bir şey bilmez zaten' ön yargısının yaygınlaşmasında ve köy romancılarının ötekileştirilmesinde sıklıkla kullanılan argümanlardan bazılarının önünü açar" (İrmak, 2018, s.152). Diğer bir deyişle Kemal Tahir 1950 sonrası "köy edebiyatı" geleneğinin dışında kalarak köyü Fakir Baykurt'un ve diğer köy romancılarının anlamlandırdığı gibi anlamlandırmaz. Bu durum edebi anlayışlarını ve romanlara konu olan karakteri biçimlendirme hususunu da önemli ölçüde etkilemiştir. Fakir Baykurt'a göre "Halkı sürekli baş eğdiren nedenlerin başında bilgisizlik ve örgütsüzlük gelir" (Baykurt, 2016, s.63). Bu sebeple toplumun gelişimi adına atılması gereken ilk adım eğitimsizliğin çözümlenmesidir. Bu da öncelikle köyden başlamalıdır. Köy Enstitüleri'nin köylerdeki toplumsal değişime ön ayak olduğunu savunur. Ancak enstitünün anlamlı ilkelerinin yok edilmesi adına hükümetlerin enstitüleri kapatmasını şiddetle eleştirir (Baykurt, 2016, s.57). Kemal Tahir için ise enstitülerin kurulması, iktidarı elinde bulunduran bürokratların kendi çıkarları adına köylüyü sömürmesi anlamını taşır: "Bir devlet aldatmacası olduğu için, Köy Enstitülerinin kuruluşunu eleştiriyorum. Bana, 'Sen Köy Enstitülerine neden düşmansın?' diyorlar. Yahu, ben Köy Enstitülerine değil, bu enstitülerin kuruluş biçimine karşıyım" (Tahir, 1966'dan aktaran, Bozdağ, 1995, s. 99). Sonuç olarak çalışmaya konu olan Fakir Baykurt ve Kemal Tahir'in hayata bakışları ve sanat anlayışlarının yazdıkları köy romanlarına da yansıtacağı, karakterleri betimlemede bir aracı olacağı ön kabulünden yola çıkılmaktadır.

Çalışmaya konu olan eserler Fakir Baykurt'un *Yılanların Öcü*, *İrazca'nın Dirliği*, *Onuncu Köy*, *Tırpan*; Kemal Tahir'in *Sağırdere*, *Körduman*, *Köyün Kamburu* adlı romanlarıdır. Yazarların bahsi geçen romanları köyde ve köylüde inanç, din ve eğitim olguları açısından karşılaştırıldığında bazı benzerlikler ve farklılıklar olduğu varsayımından hareket edilmektedir. Köylünün ilerleme/yenilik fikrine karşı kapalı tutumu, dinin gündelik hayatın her alanını kuşatması, eğitime pragmatik bakış Kemal Tahir'in romanlarında sıklıkla karşılaşılan öğeler iken; Baykurt'un romanlarındaki köylüler çoğu durumda yeniliklere açık, eğitim konusunda duyarlı ve dinle mesafeli bir ilişki içinde oldukları varsayılabilir. Fakir Baykurt'un roman

karakterlerin şehir hayatına özenmesi, köylünün köydeki toplumsal ve ekonomik ilişkileri değiştirecek olan traktör gibi yeniliklere karşı çıkmaması köyden göçerken şehirdeki ilerlemenin cazibesi olarak aktarılır. Kemal Tahir'in köylü karakterleri ise şehri kötülüğün, ahlaksızlığın, dinsizliğin yeri olarak addetme eğilimindedir. Dolayısıyla köy ve köylü ilerlemeye, dışarıdan müdahaleye karşıdır. Neticede Kemal Tahir romanlarında yapılacak tren yoluna, fabrikaya, getirilecek traktöre/makineye karşı köylünün tavrı olumsuz olarak aktarılır. Dönemin koşulları açısından değerlendirildiğinde, Tahir'in köylü kahramanları ve köyün bizatihi kendisi gerçeklikle bir uygunluk olduğu ifade edilebilir. Buna karşın Baykurt'un köylü kahramanları din, eğitim ve yenilik gibi konularda oldukça duyarlı "karikatür" karakterlerdir. Bu çalışma aynı zamanda 1950 yılından sonra ortaya konan "köy edebiyatı" anlayışının genel bir temsilini sunan Fakir Baykurt ile aynı dönemlerde köy romanı yazan ancak edebi anlayışı ve köye bakış açısı sebebiyle bağımsız bir konumda duran Kemal Tahir'in bakış açılarını sunma hedefine yöneliktir.

Son olarak her iki yazar tutum farklılıklarının ve perspektif zenginliğinin kendi yaşam öyküleriyle yakından ilişkili olduğunu tespit edebiliriz. Şüphesiz her yazar, kendi biyografik hikayesinin bir ürünü olarak ortaya çıkar. Yazarların, yaşam hikayelerine kısaca göz attığımızda belki bu perspektif ve tutum alışlarının arka planına dair birtakım izler sürülebilir. Örneğin, Kemal Tahir'i tam olarak anlamak için üç hususu göz önünde bulundurmak gerekir: Yazarın doğup büyüdüğü aile ortamı, Sarı Mustafa-Nazım Hikmet-Kerim Sadi tesiri ve siyasi nedenlerle uzun süren hapis yılları. Erken yaşta annesini kaybeden Kemal Tahir'in babasıyla bağı da babasının yaptığı evlilik nedeniyle kopar. Yazarın, aile ortamında dini havasından pek fazla etkilenmediği görülmektedir. Annesin ve babasının dine dayalı ahlaki telakkileri, dini hassasiyetleri, yazarda ilk gençlik döneminden itibaren görülmez. Bunda, 15 yaşında iken 1923'te Galatasaray Lisesi'nde okumasının da etkisi olmalıdır. Daha sonra, annesinin ölümü ve ailesinin dağılması nedeniyle 1926 yılında, Galatasaray Lisesi'nde ayrılmak zorunda kalmıştır (Coşkun, 2012, 27-33).

Dokuz yaşında babasını kaybeden Fakir Baykurt ise, çocukluk yıllarını yoksulluk içinde köyde geçirmiştir. Köy okulunda iki yıl okumasının ardından dayısı tarafından Burhaniye'ye daha iyi eğitim alacağı

bahanesiyle götürülür. Ancak Baykurt'a göre bu dönem "yaşamının ilk sürgün yılları" olur (Baykurt, 2018c, s. 125). Fakir Baykurt, yaklaşık üç yıl kaldığı Burhaniye'de, dayısından sıkça şiddet görür. Okula gönderilmediği gibi pek çok işte -sakalık, amelelik vs.- çalıştırılır. 1941'de, İkinci Dünya savaşında dayısının askere alınmasından sonra, köyüne geri dönerek beşinci sınıfı bitirme şansı bulur. Beşinci sınıfı bitirdikten sonra zor koşullarda, 1943 yılında Gönen Köy Enstitüsü'ne kayıt yaptırır. Isparta'daki bu enstitü yıllarında yazarın edebiyat ile zaman içerisinde hemhal olması, şiir denemeleri yazması, teorik ve pratik eğitimden geçmesinin yazar için anlamı büyüktür. Çünkü köy şartlarında karşılaşamayacağı bir ortam ve imkanla karşılaşır. Denilebilir ki, yazarın Köy Enstitüleri'ne karşı sınırsız güven ve sevgisinde yaşanan koşulların payı büyüktür (Karabela, 2007). Sonuç olarak, her iki yazarın yaşam öyküleri, köye bakış açılarını ve köyle olan ilişkilerini doğrudan ve dolaylı biçimlerde etkilemiştir. Romanlarındaki kahramanların ve olay örgüsünün arka planını oluşturan perspektif farklılıklarının kişisel tarihlerinin bir parçası olduğunu vurgulamak bu açıdan önemlidir.

2. KÖY YAŞAMINDA DİNİN KONUMU VE DİNE ATFEDİLEN ANLAMLAR

Fakir Baykurt ve Kemal Tahir'in romanlarında gözlenebildiği kadarıyla, köylülerin dine bakışını sanatçılar özelinden karşılaştırırken bazı güçlükler ortaya çıkmaktadır. Bu güçlüklerin ilki, yazarın öznel din anlayışı ve köylünün dine bakışları arasındaki farklar, kendi kişilikleri ve eserlerdeki karakterler arasında köylünün dine bakışı noktasındaki ayrımlardır. Diğer bir deyişle din konusunda köylüde, kendisinden beklenmeyecek sorgulamalara yönelişi gözlemlenebileceği gibi dinin köylüler aracılığıyla eleştirilmesini de içerir. Denilebilir ki her iki yazar çeşitli biçimlerde din eleştirisini eserlerinde yansıtmıştır. Bunun yanında, köylülerin dini bir öğretinin etkisinde yaşamlarını devam ettirmesi hususu tüm romanlarda en azından "söylem" noktasında mevcuttur. Yani köylü çoğu zaman dinsel pratiklerin yerine getirilmesi üzerinden noksan davranışlar sergilese de gündelik hayatta, kültürel etkileşim esnasında dini bir anlayışla oluşturduğu doğrulara göre davranır.

Baykurt'un tutumunun aksine, Kemal Tahir eserlerinde çoğu zaman köylünün din veya dini kurum, öğretilerle sorunu yoktur. Tahir'in çizdiği karakterler, Fakir Baykurt'un çizdiği bazı karakterlere nazaran dine bakışı mesafeli ya da sorgulayıcı değildir. Fakir Baykurt'un ele alınan romanlarında köyün genel itibarıyla din ile arasındaki münasebetler toptan bir reddedişi içermez. Yani köy halkı köye karşı bir başkaldırı halinde değildir. Gelenekler, adetler, kültürel davranışlar dinin de etkisinde olan biçimiyle aktarılır. Dini inançların kaderci anlayışla iç içe geçmesi durumu, köy insanının yaşayış ve eylemleri hakkında fikir sunar. Köy hayatındaki değişmez gerçekler ve sorgulanmaz inanç söz konusu olduğunda çoğu zaman Türkiye gerçeğinde de karşılaşılabilecek, Yılanların Öcü'ndeki şu alıntı önemlidir: "Köylü kısmının tek yardımcısı Allah'tır. Kurtuluşu da bu dünyada yoktur. Öte dünyaya varasıya beklemesi lazımdır köylünün..." (Baykurt, 2017b, s. 221).

Yılanların Öcü'nde köylünün zaman zaman muhtarın yaptırımlarına, devlet ve hükümete eleştirileri bulunsa dahi tipik dogmaları barındırmaları önemlidir. Ancak, Fakir Baykurt romanlarında köylünün salt dini inanışlara saygılı, dini inanışların izinde bir anlatımı söz konusu değildir. Nitekim aynı romanda Kara Bayram'ın "kader" düşüncesine bakışı bu anlayışı aktarmada üzerinde durulması gereken bir konudur: "Kader diye bir şey yoktur!" dedi içinden. "Gavur anası istese, Deli Haçeli'ye değil, Kara Bayram'a verirdi kızını! Kader değil, anası karının akılsızlığı! Fatma ne yapsın? Kızları ana-babaları everiyor köylük yerinde, kader değil!.." (Baykurt, 2017b, s. 225). Kara Bayram'ın kaderci anlayışı reddiyle birlikte rasyonel aklı savunması gibi günlük pratikleri yorumlamaya dönük maddi gerçeklikleri aktarımı aslında yazarın kendi düşünce dünyasının da tezahürünü içerir. Kara Bayram'ın ölen babası gibi fazla camiye uğramaması gibi pratikleri de köy hayatının gerçekliğine uyumsuzluğu içerir. Çünkü Türk toplumunda özellikle köy gibi bazı kırsal çevrelerde camiye gitme, oruç tutma gibi ibadetler halkın önemli bir kısmı tarafından benimsenen aidiyetlerdir. Bazı çevrelerde camiye gitmeme söz konusu olduğunda, erkekleri toplumsal ortamdan dışlanması dahi gözlemlenebilecek bir eylem biçimidir. Fakir Baykurt köy ortamındaki bu gerçekliği, köy romanına İrazca'nın iç sesi aracılığıyla şu şekilde aktarır:

(Bayram'ım da gitse şu namaza!) dedi kendi kendine. “(Hiç aklına gelmiyor! Babası herif gibi caminin önünden geçmeyi canı istemiyor! Eller adamı kınar köylük yerinde! Köy insanının işi siyasettir dünyada! Millet namaza gider ama ne amaca gider? Onu kimse bilmez! Kimi, "El gidiyor, ben de gideyim!" diye gider, katardan kalmak istemez. Kimi, "Gideyim, çünkü namazına apdestine dikkatli adamı iyi bilirler!" diye gider (Baykurt, 2017b, s. 230).

Namaza gitmenin toplumsal baskı ile süregelen bir eylem olmasının yanında bazılarınca köyde “iyi” olarak niteleneceği hususu bu konuda dikkat çekicidir. Köy yerinde bu bakışın temsiliyetinin İrazca aracılığıyla verilmesi, düşüncelerinin keskinliği ve yaşının büyük olması hasebiyle düşündürücüdür. Tırpan romanındaki Velikul’un dine karşı itikadı bu bağlamda diğer bir örneği teşkil eder: “Velikul bir kalkacak oldu. Giderdi ara sıra namaza. Abdest almaya üşendi. Oturdu yerine” (Baykurt, 2017a, s. 82). Fakir Baykurt’un genellikle köy romanında çizdiği bazı karakterlerin dini ibadetlere, dine karşı mesafeli tavrı gözlemlenir. Neticede aynı romanda Uluş karakterinin dine karşı sorgulayıcı bakışı, yaşına ve cinsiyetine bağlı olarak köy insanının gerçekliği ile uyuşmama riski de taşımaktadır. Uluş’un, Kara Musdu’nun Dürü ile evlenmesi ile ilgili düşünceleri bu uyuşmazlığı aktarmak bağlamında önemlidir: “Eğer bu iş sana hayır getirirse, şaşar kalırım Koca Allah’ın adaletine! O zaman diyecek hiçbir sözüm kalmaz camilere, cumalara, hocalara, hafızlara, namazlara, oruçlara, cennete, cehenneme!... Hiçbir sözüm kalmaz Koca Allah’ın kendine!...” (Baykurt, 2017a, s. 112). Uluş’un dine, hocalara veya namaza bakışı üzerinden denilebilecek olan -köy içinde örnekleri verilen diğer karakterler gibi- köyde bu tarz karakterlerin bulunma olasılığının zayıflığıdır. Yazarın eserlerinde dine karşı mesafeli bir bakış söz konusu olmakla birlikte bu kendi bakış açısından azade değildir. Baykurt’a göre dinde ve dini yönetimlerde eleştirel bir sorgulama olmaması sebebiyle halka hesap verme zorunluluğu yoktur. Oysa toplumların yönetimi bilim ve akılla olmalıdır (Baykurt, 1997’den aktaran, Andaç, 2000, s. 94). Dine karşı bakışını romanlarındaki kimi karakterle aktarmıştır. Tırpan’da zengin olan Kara Musdu’nun bir süre hocayı ezan okumaktan alıkoymasını da ilginç bir gerçeklik inşasıdır: “Bak Baki Hoca, senin imamlığı üç gün istop ettiriyorum! Dügün görevine dikkat

et kardaşım! Dügün görevin bitsin, sonra gene oku ezanlarını, kıldır namazlarını!” (Baykurt, 2017a, s. 329). Toplumsal değer ve davranışların köylerde içselleştirilme, kabul edilme oranının fazlalığı düşünöldüğünde, dinin köydeki temsilcisi olan imam, hocalara kriz anları haricinde böyle bir öneride bulunmak roman kurmacası içinde “absürd” görünmese dahi pek olası olmayan bir kurguyu barındırır. Ancak yine de Fakir Baykurt’un betimlediği, dine karşı mesafeli köylü/köy, öz yaşamını anlattığı *Özüm Çocuktur* kitabındaki “Köyümüzün küçük dünyasında dinin varlığı yokluğu birdi sanıyorum” (Baykurt, 2018c, s. 72) düşüncesi ile belirli noktada paralelliği içerir. Roman boyunca bazı kişilerin kimi zaman dini kurum ve ibadetlere, kimi zaman da direkt dini sorgulamaya varan söylemlerin zengin/yoksul, kadın/erkek, yaşlı/genç her kesimden kişiler tarafından temsil ediliyor olması belirli bir şablon çıkartmanın imkansızlığını yansıtır. Bununla birlikte, elbette bu durum topyekûn köy halkı ve her davranış kalıbı için geçerli değildir. Örneğin; Tırpan’da Velikul karakteri, dini ibadeti yerine getirirken üşenen ve üşendiği için vazgeçen bir karakter olarak yansıtılır. Ancak, Velikul aynı zamanda kızı ve karısını okuması için hocayı eve getirten bir karakterdir. Böylece gözlemlendiği biçimiyle söylenirse din, köylerde var olan bir kurum olarak reddedilmemektedir, aksine faydalı bulunduğu kullanılan ancak faydalı olmadığı düşünöldüğünde kolayca görmezden gelinilecek pragmatik pratikler kümesi olarak anlaşılmalıdır. Bu durum Onuncu Köy romanında da karşılığını bulan bir örneğe tekabül eder. Romandaki baş karakter öğretmen, halkın dini menfaatlerini sömürdüğünü düşündüğü din yetkilerine karşı bakışını Pehlivan ile konuşmasında ifade eder:

Pehlivan, “Demek Osman Hafız’ın öğütleri gibi din babındaki konuşmalar da bıktırdı seni?” diye sordu.” “Bıktırdı...” dedi Öğretmen.” “Ne zararı var sana dinin?” “Ne zararı olsun? Ama çevremde öylelerini görüyorum ki, din ezmiş, bastırmış! Kendilerine güvenlerini öldürmüş. Bir büyük destekleri olmadıkça, bir değere sahip olmadıkları inancını yerleştirmiş...(Baykurt, 2018b, s. 38).

Kemal Tahir’in romanlarında ise dine bakış hususunda gözlemlenecek davranışlar köy içerisindeki halkın kaderci ve inançlı tavrıdır. Neticede çalışmaya konu olan eserlerinde Sağırdere, Körduman, Köyün

Kamburu köy insanının var olan herhangi bir durum ya da koşulu Allah'a bağlama, kaderciliğin izleğini göstermesi bakımından önemlidir.

Kemal Tahir'in betimlediği köylü karakterlerdeki her şeyin dine, yaratıcıya bağlanması hususu Köyün Kamburu romanında da mevcuttur. Romanda Parpar Ahmet'in içinden cinleri çıkarmaya yönelik tasarılar inanmayan Muhtara, İmam'ın söyledikleri bu noktada önemlidir: "Töbe de Muhtar, hepsi Allah'tan! Allah'ın emri olmayınca cinlerin kılı mı oynayabilir? Bunlar hep birer hikmet!" (Tahir, 2018, s. 31).

Kemal Tahir'in betimlediği köylüler genelde dine, kadere, yaratıcıya karşı bir sorgulama içinde olmayan karakterlerdir. Her şeyin din ile ilgili kavramlarla açıklanması hususu söz konusu olmaktadır. Köylü insanının dogmatik düşüncelere karşı inancını destekleyen bu bakış, Tahir'in eserlerinde egemen konulardan birisidir. Sağırdere romanında, Pelvan Vahit'in Topal İsmail'i oruç tutmaması sebebiyle eleştirmesi bu durumu açıklamaktadır: "Sen dur alçak topal! Yarın Müslümanlara, 'Bu İsmail orucu tümünden yemiş demez miyim? İmanın kulağını bükmeli ha Mustafa? Bu İsmail dinsizini köyden çıkarmamış olmayacak" (Tahir, 2016, s. 19).

Reşit Hoca gözünden aktarılan Ömer'in dinsiz olduğu yönündeki kanı, köyün dindar yapısına karşı şehrin seküler yapısını akla getirir. Ancak şehirde yine dini ibadetlerin iş yerinde patron tarafından kabul gören, onaylanan, tercih edilen hususlar olması gerçeği söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda Ömer'in namaz kılması ise Cemal usta tarafından aktarılmaktadır: "Rıfat namuzsuzunu uzaktan görmesiyle namaza durdu değil mi sizin Ömer? Durmuştur, çünkü namazı Allaha kılmıyor, Rıfat efendiye kılıyor" (Tahir, 2016, s. 224).

Esasında Kemal Tahir, Köyün Kamburu'nda o güne kadar ki köy romanlarındaki şablonu kırar; ağalar ve köylüler şeklindeki çatışma, yerini daha karmaşık çatışmalara bırakır. Ekonomik yapıdan eşkıyalığa, cinsel saplantılardan siyasete kadar, toplumun yaşama biçimini oluşturan her tabana uzanır. Sosyal ve siyasal gelişmelerin etkisinde gelişen köylü tutumunda genetik ve natüralist etkiler aranması, köy romanı için yeni

bir bakıştır (Narlı, 2012, s. 231). Örneğin, köydeki ağa tipi de önceki köy romanlarından radikal olarak farklılık göstermektedir. Kemal Tahir'in romanlarında fırsatçılıkla, himayeye köylünün içinden çıkan bir ağa tipi görülür. Ağanın büyüklüğü, elde ettiği toprak miktarı ve bu toprağı işletebilmesiyle ölçülür. Köylü ne kadar iyiyse ağa da o kadar iyidir. Ağalar mutlak kötülükle ilişkilendirilmez, köylüyle iç içedir, yeri geldiğinde cömerttir, yeri geldiğinde de menfaatçi. Ağa kasabanın, yabanın adamı gibi soğuk ve nemrut biri değildir, o, içlerinden biridir (Akdağ, 2012, s. 251). Ayrıca, Kemal Tahir'in köy ortamını anlattığı eserlerinde, kadınlar da erkekler kadar rahattır. Aile ve çevre baskısına rağmen, sosyal ortamdan etkilenerek ilişkilere girerler. Karşı cinsle ilişkileri açısından şaşırtacak ölçülerde karşımıza çıkarlar; eserlerindeki bazı karakterler şehir hayatında örneğine zor rastlanacak radikal figürlerdir (Tuncer, 2010, s. 1372).

Kemal Tahir, Köyün Kamburu romanında halkın yine dine karşı bakışını beklendiği biçimiyle inançlı bir şekilde resmeder. Ancak dinin mollalar, köy imamaları, hocalar tarafından nasıl kullanıldığını aktarmak bağlamında roman, yazarın eleştirilerine mazhar olur. Nitekim Çalık Kerim'in gittiği medresede, mollaların yaptıkları bu duruma örnek teşkil eder: "Ortaya bölüşecek hiçbir şey yokken herkes birbirine düşmandı. (...) Esrar, rakı, şarap içiyorlar, afyon yutup hovardalıkta dolaşıyorlardı. Kötü karılardan dost tutanlar, bağlarda kahpe oynatırken dayak yiyip yüzü gözü kan içinde medreseye gelen çoktu" (Tahir, 2018, s. 142-143). Nitekim Ahmet Özcan'a göre, "Kemal Tahir, İslamı önce halkın kendisinden, köylülerin yaşamından öğrenmişti. Din, köylülerin doğayla, devletle, diğer köylülerle kurduğu çarpık ilişkilerin maskesi gibiydi. Bir tür ikiyüzlülük aynasıydı" (Özcan, 2010, s. 150-151). Denilebilir ki Kemal Tahir'in gerçek hayattaki köylüleri konumlandığı bakışın tezahürü olarak görülebilecek bir biçimde betimlemiştir.

Çeşitli biçimlerde aktarılan bu eleştirilerin yanında Kemal Tahir'in farklı düşünen, dine karşı sorgulayıcı olan köylü profiline yer vermemesi Fakir Baykurt'tan ayrıldığı noktadır. Fakir Baykurt hemen hemen tüm romanlarında kadere, dine, dini kurum ve pratiklere eleştiri getiren karakterleri barındırır. Oysa, Kemal Tahir'in romanlarında böyle bir karakter bulmak zordur. Genellikle dinin köylerdeki etki alanı onun eserlerinde daha geniştir. Bireyler dini, kültürel ve toplumsal mahiyette içselleştirip yaşayan tiplerdir.

Bunun yanında, daha erken tarihlerde yazılması hasebiyle romanlarında var olan *Kuran* kursu, medrese gibi kurumlar köy hayatına içkin olan dinin kullanım alanlarının genişliğini de gösterir. Neticede Körduman ve Köyün Kamburu romanlarında bu kurumlar çocukların eğitim aldıkları yerlerdir. Dolayısıyla, Kemal Tahir romanlarında köylüler hoca ve imamlara görece daha kabul edici ve saygılı yaklaşmaktadır.

Her iki yazarın romanlarında yer verilen köy ve köylüler içerisinde dinin yaşam alanlarına sirayet etme hususu belli ölçülerde benzerdir. Köylüler doğrudan din ile ilgili pratikleri içermese yaşamlarını bu kalıplarda devam ettirmektedirler. Ancak aralarındaki farklar göz önüne alındığında belirli açılardan Kemal Tahir'in çizdiği köylülerin dine yaklaşımı, daha gerçekçi bir temsili içermektedir. Neticede işçinin kabul görmek adına namaz kılma pratiğini uygulaması, Topal İsmail'in oruç tutmadığı için dışlanması, yaşanan her kötü durumun kadere, Allah'a bağlanması hususu köylülerin eylemlerinde karşılığını bulmaktadır. Elbette aynı bakışı kısmi düzeylerde Fakir Baykurt eserlerinde de bulmak mümkündür. Kaderci dünya görüşünün köylülere sirayet etmesi, ahiret inancının kabulü vs. gibi özellikler aynı bakışı yansıtmak noktasında önemlidir. Ancak farklı olan bu durumun azami düzeyde ifade edilmesi ve dine bakışın mesafeli bir biçimde köylü tarafından aktarılması hususudur. Fakir Baykurt'un Irazca, Velikul, Uluguş gibi karakterler aracılığıyla yansıttığı dine karşı mesafeli bakış, köy toplumlarında karşılaşılması güç gerçekliklerdir. Ramazan Kaplan'a göre örneğin Yılanların Öcü'nün tanınmasının sebebi edebi değeri ya da köy hakkında yeni bilgiler sunması değildir. Fakir Baykurt'un edebi olma kaygısından uzaklaşma pahasına sosyalist düşünceye göre köyü yorumlamaya çalışması ve köylü bir yazarın kaleminden çıkmasıdır (Kaplan, 1997, s. 156). Sonuç olarak, Kemal Tahir'in çizdiği köylü profilinin dine bakışı ve dini içselleştirme düzeyi toplumsal gerçeklikle iç içedir. Köy toplumlarında, sosyal ilişkilerin boyutunu anlamak, aktarmak ve toplumsal gerçeklikle bağı kurmak üzere dinin vazgeçilmez konumu, Kemal Tahir eserlerinde daha iyi bir ifade alanı bulur.

3. KÖYDE EĞİTİM: KÖYLÜLERİN EĞİTİME BAKIŞI

Fakir Baykurt'un çalışmaya konu olan Yılanların Öcü, Irazca'nın Dirliği, Onuncu Köy ve Tırpan romanlarıyla; Kemal Tahir'in bu çalışmaya konu olan Sağirdere, Körduman, Köyün Kamburu romanları karşılaştırıldığında yalnızca Baykurt'un Tırpan ve Onuncu Köy adlı romanlarında okul vardır. Diğer bir deyişle Kemal Tahir'in betimlenen hiçbir romanında köyde okul yoktur. Yalnızca Sağirdere romanında eskiden var olan bir okul ve öğretmen anlatısı mevcut olsa da okulun yıkıldığı aktarılmaktadır. Yamören'den okula gidenler ise Kurşunlu köyü okuluna gitmektedir. Ancak, Kemal Tahir'in romanlarında dini eğitim veren medreseler vardır. Buradan çıkan sonuç şudur ki, hem erken bir tarihi dönemi ele alması sebebiyle hem de çalışmaya konu olan köylerde dinin etkisinin daha yüksek olması, medrese eğitimi kabullenici bir bakışın tezahürüdür. Bunun dışında, Fakir Baykurt'un ise bahsedildiği biçimiyle sadece Tırpan ve Onuncu Köy romanlarında köyde okul olduğu betimlenmesine karşın bu okullarda dahi ihtiyaçların karşılanması zordur. Koşullar ve mekân çocukların eğitim almasına elverişli değildir. Kemal Tahir'in çalışmaya konu olan romanlarında köylünün eğitim, eğitimci ve okul üzerine asgari düzeyde olan ilgisi, Fakir Baykurt romanlarında sıklıkla vurgulanır.

Nermin Erdentuğ, "Hal Köyünün Etnolojik Tetkiki" adlı kitabının "Köy Toplumlari İle İlgili Kalkınma Çalışmalarında Etnolojik (Sosyal Antropolojik) Çalışmaların Yeri" adlı bölümünde ortaya koyduğu biçimiyle, Ankara'nın çevre köylerinde yapılan ankete göre, köydeki en itibarlı şahıslar arasında, köy öğretmeni sonuncu olurken köy imamı ise ikinci olmuştur (Erdentuğ, 1956, s. 27). Netice itibariyle, etnoloji araştırmalarında dahi köylerdeki öğretmenin itibarını sorgulatacak sonuçlar söz konusu olmakta, bunda köydeki cami ve imamların görünürlüğünün fazlalığı, köyün geleneksel rol ve davranışlarla kurulu bir düzene sahip olmasının da rolü vardır.

Fakir Baykurt'un köyde doğup büyümesi sonucu köy insanıyla ilişkilerinde, birincil bir yakınlığın olması nedeniyle, köy/köye romantik bir bakışın izleklerini sunar. Bunun yanı sıra, Köy Enstitüsü çıkışlı olması ve yaşamının uzun bir döneminde öğretmenlik yapması köye bakışında etkili olan diğer hususlardır.

Karpat'a göre köylünün hayatını yönlendiren eski dogma inanç sistemleri, Türk yazarların çoğunu özellikle Köy Enstitüsü'nden yetilmiş olanları ilgilendirmiştir. Bu yazarlar Türk köylüsünün içinde bulunduğu dogma değerlere karşı savaşırlar (Karpat, 2017, s.119). Hatta Denilebilir ki, Fakir Baykurt'un romanlarında betimlenen bazı karakterler, köylü sorunlarına eğilen “köylü dışında” -kaymakam, öğretmen gibi tipler- olması gereken “aydın” tipini yansıtır. Bazı durumlarda sanatçı, bu karakterler aracılığıyla kendi düşüncelerini ifade eder. Çünkü Fakir Baykurt'a göre toplumsal aydının görevi, köylüyü hor görmek değil, köylüyü eğitmek ve cahilliğin her türlüünden kurtarmaktır. Bu sebeple, karakterler köylünün derdini anlayan ve çözüm üreten, köylüyü küçük görmeyen karakterler olarak yansıtılmaktadır.

Fakir Baykurt ve Kemal Tahir köylünün eğitim yetersizliklerini ve köylünün eğitime bakışını farklı biçimlerde anlatır. Ancak sanatçıların eserlerinde çizdikleri karakterler bazı noktalarda toplumsal gerçeği yansıtmada başarılı olsa da bazı noktalarda gerçeklerle uyuşmaz, tipik bir köylü bakışından ayrılan betimlemeleri, soyut karakterleri kapsayabilir. Kemal Tahir'de çok örtük biçimde yansıyan bu özellik Fakir Baykurt'ta yoğunlukla yer verilmiştir. Fakir Baykurt'un eğitime, eğitimeciye, bürokrasiye eleştirel bakışı roman karakteri tarafından sıklıkla dile getirilir.

Fakir Baykurt ve Kemal Tahir'in incelenen eserlerinde eğitime bakış bazı yönleriyle ayrışmaktadır. İki sanatçı arasındaki en büyük fark köylünün eğitime/eğitimsizliğe, okula karşı bakışı ve tepkisi yönündedir. Fakir Baykurt'un Yılanların öcü ve Irazca'nın Dirliği romanlarındaki Kara Bayram tiplmesi çocuklarının kendi gibi cahil kalmasını istemeyen, köyde okul olmadığı için yakınan bir babadır. Romanın birçok yerinde Kara Bayram'ın çocukları okutma isteğine şahit olunmaktadır: “Kara Bayram, ‘dünyada okumak varmış!’ diyor içinden. Yakın yerlerde okul olmalı, döllerin hepsini okutmalı. Köy yeri irezillik! Kızdır oğlandır demeyip hepsini okutmalı, kurtarmalı irezillikten!..” (Baykurt, 2018a, s.120). Ahmet'in köy dışında okuyabileceğini, Şerfe'nin ise ancak kendi köylerinde okul açıldığında okuyabileceğini ifade etmesine karşın- ki roman boyunca Ahmet'in okumasını daha çok istemektedir- tipik bir baba figürünün temsilciliğini yapmaz ve şöyle der: “Ortaköy'ün okuluna yazdırmaktır Ahmet'i en iyisi! Şerfe'yi de köye

okul açılınca okutur. Varsın okusun! Okumayı yazmayı sökmüş, hesabı kuvvetli çocukların babası olmayı çok istiyor! İstiyor ama nasıl” (Baykurt, 2018a, s. 73).

Kara Bayram'ın çocuklarını okula yollamak istemesinin bir diğer sebebi, yoksul bir ailede ikame ediyor oluşudur. Çünkü ona göre yoksulların okuması köyün nüfuzlu kişilerinin devletin üst kadrolarında olmasını engelleyebilir. Bu da zenginler ile iktidar arasındaki dayanışmanın da ortadan kalkmasına yardımcı olabilir. Bu sebeple Kara Bayram'ın hastanede tanıştığı ve ona yardım eden Navrumlu Ali'nin söyledikleri yoksul köylünün eğitime bakışını yansıtır niteliktedir: “Kızları okula verdim. Şimdi bir deli oğlan büyüyor, onu da vereceğim. Kurtulsunlar köylülükten Bayram Arkadaş! Nasırsız ellerle adam sınıfına dahil olsunlar. Birer büyük memur olurlarsa, bilumum köylü milletine arka verirler. Biz de babalarınız diye övünç duyarız...” (Baykurt, 2018a, s. 234). Navlumlu Ali'nin de köy içinde yaşadığı belirli sorunlar sebebiyle göç ettiği düşünüldüğünde yoksul ve bilinçsiz köylüden çoğu durumda beklenmeyen bir eğitim arzusu söz konusu olmaktadır. Kara Bayram da kurtuluşun ancak eğitimle mümkün olacağı inancıyla oğlu Ahmet'e nasihatlerde bulunmaktadır. Eğitime bakış sadece Kara Bayram özelinden değil Irazca açısından da olumlu yansıtılır. Öyle ki köyde okul olursa kendi de okuyacağına dair isteğini şu sözlerle dile getirir: “Yaptırsın, çocuklardan önce kendim gidip okuyayım! Ak saçımınla öğretmenlerin önünde diz çöküp oturayım, rağbet hürmet edeyim! Okulun camlarını sileyim, bahçesini süpüreyim. Akşamlar şavkın önüne kapanıp dersime çalışayım; gündüzleri önlerine varıp sorularına cevaplar vereyim...” (Baykurt, 2018a, s. 139). Netice itibarıyla Yılanların Öcü ve Irazca'nın Dirliği romanlarında, köylünün eğitime karşı tavrı olumlu aktarılır. Bu olumlu bakışa Fakir Baykurt'un, incelenen diğer eseri olan Onuncu Köy romanında daha büyük bir yoğunlukla devam edilir. Buradaki temel bakış, köye gelen eğitimcinin köylünün bakış açısını değiştirdiğini anlatması bağlamında aktarılır. Roman genel anlamıyla daha önce de bahsedildiği üzere işini hakkıyla yapan, çocukların eğitimine önem veren çok yönlü bir eğitim ile -teorik ve pratik- amacı köylü çocuklarına fayda sağlamak olan bir eğitimcinin başından geçenlerdir. Durana, kızı Meryem'in okula gitmesine kati surette karşı çıkmakta bu durumun kızın “fingirdemesine” yol açacak bir durum olarak görmektedir.

Kızının gözünün açılacağını, kızları okutmanın zaten anlamsız olduğunu defalarca dile getiren Durana, sırf bu sebepten Öğretmeni başka bir köye sürdürmek için elinden geleni yapar ve kızının okula gitmemesinin manasızlığını göstermek adına eğitime bakışını şu sözlerle aktarılır: “Millet işin kolayını bulmuş! Kitaptan bir şey okutup ezberleteceğine, ‘Haydin çocuklar Cimlastik!... Haydin çocuklar Tarım- İş!...’ Kandırmak için ikişer de ceviz veriyor; tamam!” (Baykurt, 2018b, s. 45). Fakir Baykurt’un ele alınan romanlarında Durana’nın eğitime karşı tavrı, köylünün tavrının istisnai bir göstergesini yansıtır. Ayrıca alıntının da gösterdiği biçimiyle köy enstitüsü çıkışlı hocanın verdiği eğitim biçimine de bir eleştiri söz konusudur. “Şimdi köylere böyle öğretmenler salıyorlar, örfler, adetler temelli kalksın! Bir an önce komonist olalım istiyorlar!...”(Baykurt, 2018b, s.146). Enstitülerin tasfiye edilmesi durumu ve parti savunucularının, enstitü çıkışlıları “komünist” gibi sözcüklerle yaftalaması romanda işlenmekte, tarihsel olarak gerçekçi, sosyolojik bir olguya dikkat çekmektedir. 1940’ta açılan Köy Enstitülerinin mezun hocaları köyü, köylüyü kalkındırma, eğitime önem verme gibi çabalarla köye yaklaşırsa da, bazen üstenci tavra bazen Demokrat Parti’nin eleştirisine maruz kalmaktadır. Nitekim romanda Demokrat Parti savunucusu Durana’nın “Enüsdosun okuttuğu dölller böyle oluyor...” (Baykurt, 2018b, s. 81) demesi de tipik bir değer ve gelenek savunucusu olduğunu gösterir.

Fakir Baykurt’un çalışmaya konu olan eserlerinde yazarın eğitim ve kültür bağlamında köyün kalkındırılmasına yönelik çabasının edebiyat aracılığıyla dile getirilmesi gözlemlenir. Böylece Onuncu Köy romanında Muhtar’a söylenen aşağıdaki cümleler yazarın temel derdini belirler vaziyettedir: “Yoksul, hem de cahil insanın kabahatı yoktur, Pehlivan!” dedi. “Okul olacak, kitap olacaktı, açıp okuyacaktı vaktinde! O zaman görecektin sen bizim insanı!...” (Baykurt, 2018b, s. 158). Toplumsal koşullarının yetersizliğine dair olan bu eleştiri Baykurt’un kendi düşüncesinin de tezahürüdür. Köylünün cahil kalması kişisel bir tercih değil, toplumsal/yapısal bir sorundur.

Kemal Tahir’in incelenen köy romanları olan Sağırdere, Körduman, Köyün Kamburu çeşitli şekillerde köyde eğitime bakış yansıtılır. Öncelikle incelenen diğer eserlerine göre en geç yazılmasına karşın Köyün

Kamburu romanı, Cumhuriyet ilanı gibi erken bir dönemi betimlemekte, seferberlik ve dönemin atmosferini aktarması bağlamında önem arz etmektedir. Bu ortamda romanın belirli bir bölümünü kapsayan Çalık Kerim'in Çorum'da on yıla varan medrese eğitimi ve bu eğitim sırasında yaşananlar önemlidir. Alınan eğitim, molla olmak adına dini bilgileri ele almaktadır. Ancak Kemal Tahir -bilerek ya da bilmeyerek- genelde din eleştirisi dile getirmekte özelden ise eğitimin nasıl olmaması gerektiği üzerine düşüncelerini yansıtmaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki alıntı önem taşımaktadır:

İki yıldır bir hutbeyi ezberine alamadı, Arapçasını ezberleyecek de arkasından Türkçesini uyduracak...”

“Uyduracak mı?”

“Ne sandın? Bu hutbeleri her kim düzmüşse, iki yüz, üç yüz yıl önce düzmüş... Ezberine alıp okursun. Arkasından canın neyi çekerse söyle savuş! Çünkü bu Arapçadan Arap milleti bile hiçbir şey anlamaz! (Tahir, 2018, s. 140).

Kemal Tahir'in Sağırdere ve Körduman romanları ele alındığında yazarın çizdiği köylü karakterlerin eğitime bakışı ise olumsuz bir tavrın temsilcisi olur. Bunun temel sebebi, Kemal Tahir'in roman kişilerini oluştururken bencil, kaba, cahil ve paragöz karakterlere bolca yer vermesinde aranmalıdır. Eğitimin köylüler nazarında temsilcisi mahiyetindeki Sağırdere romanındaki Kulaksız Yakup'tur. Ona göre eğitim, gelir getiren bir eyleme dönüştüğünde kabul görürken, tam tersi durumda yerilen hatta çoğu zaman yok sayılan bir eylem biçimidir. Nitekim küçük oğlu şehirden taşçılık yaparak kazandığı parayı kendisine verdiğinde, “Taşçılık öğretmenlikten iyi imiş, yargıçlıktan bile iyi zenaat...” (Tahir, 1971, s. 38) yorumunda bulunur. Kulaksız Yakup, büyük oğlu Murat'ın okula gitmesini gereksiz görmekte, öğretmenin oğlunun aklını çeldiğini düşünmektedir. Bu sebeple doğal olarak köy halkının tahsil almaması sebebiyle tahsil alana karşı şüpheli tavrı ön plana çıkmaktadır. “Köylünün gözünde biraz mürekkep yalamış herkes,

kendi içlerinden çıksa bile kendilerinden uzaklaşmış sayılır; bu adeta köylünün kendini dışlayan ve küçümseyen aydın kesimi karşısındaki silahıdır” (Ural, 2009, s. 183).

Eğitimin sorgulayıcı olması, bireyin olaylara, durumlara mesafeli bakacağı düşünüldüğünden Kulaksız Yakup'un oğlu için söyledikleri, rasyonel düşüncenin dogma karşısındaki tutumunu yansıtır: “Murat ağın okul görmüş herif! Okul görmüşler her bir şeye yalan derler” (Tahir, 2016, s. 136). Murat'ın babasını dinlemeyip muhtar yerine işçi olması Kulaksız Yakup'un eğitime bakışının olumsuzluğunu pekiştirmektedir. Eğitimin temel amacının bireyin kişisel gelişiminden ziyade statü ile paralel bir bakışa teslim olması durumu, köy insanı için de geçerliliğini koruyan bir bakıştır. Nihayetinde Kulaksız Yakup tarafından da köylü eğitimi, fazla para kazandıran bir işe sahip olunmadığı sürece gereksiz görülmektedir:

Aman oğlum, bu kadar okudun, köy yerine muhtar ol' derim. Alın teriyle kazanırmış. Bu dünyada alın terleten işten namuslusu yokmuş. Şu lafa bak, şu lafa... Eller rahat arar. Bizim oğlan gitti, Sımsıcak tren durağına, töbe töbe, demirbaş işçi oldu. Olsun bakalım! (Tahir, 2016, s. 62-63).

Kemal Tahir'in diğer köylü çocuklardan farklı olarak Murat'ın eğitimi olmasına yüklediği anlam önemlidir. Kurtuluş Kayalı'ya göre;

Murat belki de okumanın getirdiği farklılıkla tipik köylü, Kemal Tahir'in köylüsü gibi davranmamakta, cinsellikte gevşeklik göstermediği gibi, birbirleriyle mücadelede de ilkel davranış biçimlerinden sıyrılmaya çalışmaktadır. Hatta Körduman'ın trajik sonu, Pelvan Vahit'in ölümüyle biten trajik son Murat'ın kardeşine ve babasına tavsiyelerine onların uymaması sonucu gerçekleşmiştir. Diğer gündelik davranışlar açısından da Murat bariz bir fark göstermektedir. Okumuş olması ve işçi olarak bir işte çalışıyor olması belki de onun değişikliğinin en belirgin nedenidir (Kayalı, 2003, s. 46).

Eğitime harcanan paranın ve zamanın boşa gitmesi görüşü, yazarın köy insanının daha natüralist bir portresini yansıttığının da göstergesini oluşturur. Netice itibariyle, bu kaba ve duygulardan arınmış anlatım

bu görüşü destekler niteliktedir. Bu temel olarak Kulaksız Yakup'un Mustafa'nın Ankara dönüşündeki tavrı ile de ilintilidir. Mustafa gurbete gidip para kazanmasa idi babasının gözünde Murat gibi olumsuz bir pozisyonda durabilirdi. Böylece Kulaksız Yakup'un Murat'ı okula yollamasının bir hata olduğu düşüncesi ve hatanın sonradan fark edildiği inancı klasik bir köylü tipolojisini yansıtır: "Murat'ı okula hiç yollamamak varmış... Neyse 'Türk'ün aklı sonra gelir' demişler" (Tahir, 2016, s. 63).

Köy insanının parayla ölçülebilen bir bilgiyi kabul etmesi dönemin eğitim seviyesi göz önüne alındığında köylü adına gerçekçi bir tavır olmaktadır. Okuma-yazma oranının düşük olduğu bir toplumsal atmosfere denk gelen eserlerin yazımında anlatıcıların bakış açısı bir kurgudan öte köylünün eğitime bakışını göz önüne sermektedir. Romanın anlattığı tarihlerin 1940'lar olduğu düşünüldüğünde okuma yazma oranının köylerde düşük olduğu gerçeği söz konusudur. Tefrik Çavdar'ın aktardığı biçimiyle "1940'ta okuryazar olmayan nüfusun oranı %75.5'tir. 1950'de ise aynı oran %69.8'dir. Kadın nüfusunda bu oran %87.1'den %83.2'ye düşmüştür" (Çavdar, 2003, s. 341). Toplumsal bir sorunun edebi bir anlayışla vuku bulması Kemal Tahir'in en önemli yanlarından biridir. Olgun Gündüz'e göre Kemal Tahir romanları gerek konuları gerekse çok yönlü perspektif sağlaması sebebiyle sosyal bilimlerin kısır olduğu bir dönemde kaynak mahiyetindedir (Gündüz, 2010, s. 339). Sağirdere ve Körduman'da Mustafa'nın, Pelvan Vahit'in okuma-yazma bilmemesi de söz konusudur. Dolayısıyla toplumsal bir ön kabul olan eğitimsizlik köy ahali için geçerliliğini korur. Muhammed Hüküm'e göre; "Sağirdere-Körduman romanlarında muhteva incelendiğinde "sağırılık" ve "körlük" halinin köy halkında hâkim bir duygu olduğu görülür. Köylüler adeta bir dış öge- toplumsal kimlik tarafından güdülmekte, bu gerçeklik içinde kendi gerçekliklerinin farkına varamamaktadırlar" (Hüküm, 2017, s. 346). Nitekim, tipik bir köylü olan Kulaksız Yakup'un derdi temelde çocuğunun para ve unvan kazanabileceği bir işte çalışmasını arzu etmesidir. Bu sebeple büyük oğlu Murat'ın beklentisini karşılayamaması üzerine küçük oğlu Mustafa'ya yönelir. Ona da okuma yazma öğrenip, muhtar olmasını öğütler ki, bu durum kendinin köy yerindeki itibarı için de mühim bir meseledir. Bu bağlamda Sağirdere romanının devam romanı Körduman'da bu durumun ifadesi önemlidir. Kulaksız

Yakup Murat ile başarıya ulaşamayan oğlunu köyde muhtar yapma amacı, Mustafa'nın Ankara'ya gidip para kazanması ile yön değiştirir. Bu bağlamda okuma "zorunluluğa" dönüştüğü için Mustafa'nın okumayı öğrenmesi gerekliliğini vurgular: "Okumayı bellemeden hiç olmaz. Bak bana! Okumayı iyi öğren, köye muhtar olursun. 'Kulaksızın oğlu Mustafa, Yamören'e muhtar olmuş' derlerse ben hazzederim, köy yerinin muhtarlığı, şimdilerde okumayla..." (Tahir, 1971, s. 126).

Denilebilir ki, Kulaksız Yakup'un temel motivasyonu muhtar olmak için önündeki engellerin aşılmasıdır. Temelde eğitime önem verdiği için değil para ve statü için bu yolun basamak olması hususu ön plana çıkmaktadır. Ancak Kulaksız Yakup, Mustafa'nın yeni okula değil de -Fadik sebebiyle- *Kuran* öğrenimi almaya başlaması üzerine, yönünü hafızlığa kaydırır ve bunun için Mustafa'yı teşvik eder: "Okula başlamışsın, iyi. *Kuran*'ı bir tamam ezber et. Hafız olursun. Yamören'e imam olursun. Nefes etmeği de öğren hay Mustafa; Kısır karılara lâzım" (Tahir, 1971, s. 144). Kulaksız Yakup'un fayda ve para kazanmak amacıyla çocukları okula yollama düşüncesi Fakir Baykurt'un Irazca'nın Dirliği adlı eserindeki Cımbıldak Muhtar'ı hatırlatır. Muhtarın oğlunu traktör kursuna yollama amacı gelecekte alacağı traktörün sürülmesi için şimdiden hazırlık yapmaktır: "İlmi var! Her şey ilim ile! Oğlanı kursa koyacağım! Orda işin ilmini öğretirler..." (Baykurt, 2018a, s. 83). Bunun dışında ise Fakir Baykurt'un Yılanların Öcü, Irazca'nın Dirliği, Onuncu Köy, Tırpan romanlarında eğitim, çocuklarının kendini yetiştirmesi için zorunlu bir yol ve araç, kişisel gelişimin ilk aşaması, gelecek için bir umut olarak görülür. Okumanın Kara Bayram özelinde ilim, irfan getiren özelliği vurgulanır. Bunun yanında kız ve erkekleri okutmak isteyen bir baba profili vardır. Ancak Fakir Baykurt'un diğer eseri olan Onuncu Köy'de, eğitimin toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında örtük bir anlamı ortaya çıkar. Durana'nın Meryem'i okula yollamaması köy yerinde cinsiyet eşitsizliğinin ciddi bir gerçeğini betimler. "Okuma-yazma bilmeyenler oranı «şehirlerde erkek ve kadın nüfus için sırasıyla %20.50 ve % 47.64 olduğu halde "köyler"de artış göstererek erkeklerde % 45.29 ve kadınlarda %77.02 oranlarına varmaktadır" (Tuncer, 1968'den aktaran, Tütengil, 1969, s. 64-65). Denilebilir ki 1965 yılındaki bu istatistiksel bilginin, eğitimin kız çocuklar aleyhine eşitsiz örgütlenmesini

göstermesi bağlamında önemi büyüktür. Onuncu Köy'ün 1961 yılında kaleme alınması da Durana'nın temsil ettiği kız çocuklarına yönelik baskılar, kızların eğitim mahrumiyetini göstermesi bakımından anlamlıdır. Ayrıca, Kemal Tahir romanlarında, köylünün eğitim almasının faydası çoğu zaman bireyin kendisi için önemlidir yani bireysel bir motivasyon ön-plandadır, öte yandan Fakir Baykurt romanlarında ise eğitim alacak, eğitim gören ya da eğitimini tamamlayıp bir statüye gelen karakterler, köyün değişmesi için, köy insanına yardım, kalkınma için mücadele gibi etmenlerle okumaya önem vermektedir. Bu anlamda, Baykurt'ta eğitime biçilen kamusal yarar misyonu, bireysel yarardan daha önceliklidir denilebilir.

Din ve eğitim eleştirisini iç içe yansıtan Kemal Tahir'in köylüyü ele alırken Sağırdere'de belirtilen biçimiyle köylünün okulu önemsemediği, okulun yıkımına sebebiyet verildiği söz konusu olmaktadır. Buna bağlı olarak köylünün bu olaya karşı getirildiği eleştiriler düşündürücü bir mahiyet kazanmaktadır. Romanda köy yerinde okul olmasına rağmen durduğu yerde yıkıldığı gibi bir anlatımla karşılaşılr. Bu bağlamda köylünün duyarsızlığı dikkat çekmektedir: "Yamören'in okulu durduğu yerde yıkıldı. Okulunu bu hale getiren köyden adam gibi adam çıkar mı? Bereket delikanlılar gurbete gidiyorlar da biraz adamlık öğreniyorlar!" (Tahir, 2016, s. 51).

Her iki sanatçının eserlerinde karşılaştırmalı bir düşünce oluşturmak keskin çizgilerle belirlenmese de genel itibariyle bazı farklılıkları dile getirmek yerinde olacaktır. Kemal Tahir'de eğitime bakış köylüler nazarında genel itibariyle pragmatik, salt mal ve mülk için, para kazandıran bir duruma dönüşecekse anlamlı bir eylem biçimidir. Bunun dışında eğitim dini bilginin ve köy imamının etkisi altındadır. Sonuçta Kemal Tahir'in Sağırdere, Körduman, Köyün Kamburu romanlarında okul olmasa da cami vardır. Köy çocukları eğitimlerini bu kurumlardan almaktadır. Bu bağlamda Körduman'da Fadik, Pelvan Vahit, Kulaksız Mustafa bu kurumları- isteyerek ya da istemeyerek- tercih etmektedir. Bu konuda elbette köyde okul olmaması köylünün ahvalini şekillendirmede önemli bir unsurdur. Buna karşın, köyde okulun olmayışı doğal karşılanmakta, dini eğitimin öğrenimi birincil bir arzu olarak karşımıza çıkmaktadır. Köyün Kamburu'nda ise dönemin koşullarına uygun olarak medreselerin olması olağan bir özelliktir.

Fakir Baykurt önceden de ifade edildiği üzere, köylülerin eğitime bakışını yansıtırken onlardan beklenmeyen duyarlılıklara sahip birer roman kişisi olarak betimlenirler. Fakir Baykurt'un ele alınan eserlerinde eğitim bireysel bir faydanın ötesinde bir kamusal zorunluluk olarak ele alınmaktadır. Ayrıca köylülerin çoğunun eğitime olumlu bakışı, dönemden ziyade anlatıcının düşüncesini özetler mahiyettedir. Hülya Yazıcı Okuyan'a göre, Baykurt'un yazmasının esas amacı, tıpkı eğitim gibi halkı ikaz etmek ve bilinçlendirmektir (Okuyan, 2006, s. 50). Bunun yanında, öğretmenlerin çocukları eğitmek için çaba göstermesi, köylü ile iyi geçinmesi, olumlu bir profilde köylü tarafından kabul görmesi yine köylünün idealize edilen bir betimlemeye tutulduğunun kanıtıdır. Bunun yanında köylüden olumsuz bir tavır görseler dahi köylüye karşı sabırlı, inancılı ve umutlu tavırlarında bir eksilme gözlemlenmez.

Köylülerin eğitime bakışı noktasında değerlendirirken Kemal Tahir, Fakir Baykurt'a göre daha kurgusal bir dünya çizmesine karşın, köylülerin bakışını -dönemin koşulları göz önünde tutularak- daha gerçekçi bir betimlemeyle aktarımı söz konusudur. Fakir Baykurt'ta bu durum "olan" değil "olması gereken" üzerinden konumlandığından realist değil idealist bir "köylü" tasavvuru söz konusudur. Bu durum edebiyat söz konusu olduğunda absürd olmasa da sanatsal eserlerden "gerçekliklere" ulaşmaya çalışıldığı için önemli bir ayrımın altını çizmektedir. Okur-yazar oranının azlığı, mevcut toplumsal değişimin yavaş olduğu düşünüldüğünde din ve dini kurumların köy üzerindeki etkisi yadsınamaz bir önemdedir. Bu sebeple Kemal Tahir'in köylüleri ele alırken idealize etmekten ziyade var olanları aktarması söz konusu olmaktadır. Oysa Fakir Baykurt yaşamı, öğretmen oluşu, köylere ya da köylülere maddi/manevi bağlılığı gerçekçilikten ziyade ideal bir köylü tasavvuru oluşturulmuştur.

4. SONUÇ YERİNE

Fakir Baykurt ve Kemal Tahir'in ele alınan eserlerinin karşılaştırılması hep toplumsal yaşamdaki gerçekliği algılama biçimlerini hem sanat anlayışlarını göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Fakir Baykurt ile Kemal Tahir'in sanat anlayışları arasındaki temel fark köyü betimleme biçimlerini de etkilemiştir. Öyle ki Fakir Baykurt'un köyde doğması, burada yetişmesi ve öğretmenlik yapması, kendi yaşamının izleğini de sunan bir eğitim ve din anlayışını beraberinde getirir. Öte yandan, Kemal Tahir'in köy anlatısındaki dinin köylülerce nasıl anlaşıldığı ve çeşitli dogmalar etrafında devam eden anlayış, Türk tarihinin çok yönlü olarak anlaşılması ve sonraki kuşaklara aktarılmasında önem arz eder.

Fakir Baykurt ve Kemal Tahir'in köylü kahramanlarında dine karşı bakış bazı farklılıklar gösterir. Fakir Baykurt romanlarında din ve din ile ilgili meseleler köylü tarafından mesafeye yaklaşılacak konulardır. Diğer bir ifadeyle, namaz kılmaya üşenen Velikul, Tırpan'da düğün için camiye kapatan Kara Musdu gibi örnekler köyde dinin nasıl bir seyirde ilerlediğini gösterir. Onuncu Köy'de "günahdır" denilerek gözlerinin kuşlar tarafından gaganmasına köylünün ses çıkartmaması, köylünün bilinçlendirmesi gerektiğinin yazar nezdinde göstergelerini sunar. Dinin hocalar tarafından bir belli bir pragmatizm ile bir araç olarak kullanılması ise her iki yazarda da geçerlidir. Kemal Tahir'in, Köyün Kamburu romanındaki Uzun Hoca, kız çocukları istismar etmekte bir beis görmemekte, Çalık Kerim kadınlarla birlikte olmaktan çekinmeyen bir biçimde aktarılmaktadır. Bunun yanında, dinin köy nezdinde karşılığı ise her iki yazarda söz konusudur. Fakir Baykurt'un bazı köylü karakterleri dini sorgulamaya açık bir vizyonla ele alınır. Kemal Tahir'in çizdiği dindar köylü karakterleri ise toplumsal yaşam gerçekliğiyle belli bir uyumu içerir.

Esasında, Kemal Tahir, bütün sosyal kurumların tarihsel süreç içerisinde oluşan toplumların kimliklerine paralel olarak meydana geldiği ve geliştiği inancındadır. Dolayısıyla, tarihten ve toplumun gerçeklerinden uzak ve bunların dışında herhangi bir sosyal kurum tasavvur edilemez. Tahir, dini de bu kapsamda değerlendirir. Onun için din, müstakil olarak var olan ve toplumu dıştan şekillendiren bir yapı değil, bizzat toplum tarafından üretilen ancak bu esnada toplumu da üreten bir 'üstyapı' unsurudur. Bu yönüyle

bakıldığında, Kemal Tahir dini, metafizik alemde ziyade fizik aleme ait bir yapı olarak değerlendirir. Bu bakış açısına göre din, toplumu yapan veya toplumu dönüştüren bir güç değil, toplumun şekilde verdiği, dönüştürdüğü bir yapıdır (Coşkun, 2012, s. 424-472). Uzun yıllar hapisanelerde köylülerle içli dışlı olması sebebiyle, köy ve köylülerin kendisinde ayrı bir yerin olduğu anlaşılan Tahir, gelenekten gelen kültürel öğeleri eserlerinde ustalıkla ele almıştır. Köylülerin batıl inanışlarını yansıtarak, onların değer yargıları, suça meyletme nedenleri, kadına bakışları, cehaletleri hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamış, köyü konu edinen romanlarını bu sebeple Stendhal'ın ifadesiyle bir 'ayna' gibi kullanmıştır (Akbal, 2012, s. 305).

Fakir Baykurt ve Kemal Tahir eserlerinde köylülerin eğitime bakışı noktasında da bir ayrılık söz konusudur. Fakir Baykurt'un kendisinin de öğretmenlik yapması köylülerin görece duyarlı çizilmesinde rol oynamıştır. Kara Bayram, öğretmen/demirci özelinden aktardığı köylünün eğitime verdiği önem, Bayram'ın annesi Irazca'nın dahi söylemlerinde vurgulanır. Eğitimin köylüler nezdinde olması gereken bir süreç olduğu, genellikle çalışmaya konu olan eserler özelinde vurgulanır. Oysa Kemal Tahir'in metinlerindeki bakış açısına göre eğitim, gelir getirip statü sağlıyorsa değerlidir. Öte yandan, köylü eğitim olarak, büyük ölçüde medrese eğitimini kabul eder. Zaten Kemal Tahir'in ele alınan hiçbir eserinde okulun olmaması da köylünün ahvali için önemli bir örnektir. Sağırdere'de bulunduğu yerde, köylü tarafından önemsenmeyen okulun, Fakir Baykurt'taki karşılığı Kara Bayram tarafından kaymakama köyde yapılmasını istediği okuldur. Nihayetinde köylünün eğitime bakışı, Baykurt'un düşünsel vizyonundan ayrı değildir. Kemal Tahir'de ise köylünün eğitimi "medrese" eğitimi olarak görmesi, köylünün içinde bulunduğu koşullar gereği olağandır. Sonuç olarak denilebilir ki, köy romanlarındaki karakter ve köy temsilleri yazarların yaşam, sanat anlayışı ve siyasal bakışlarından azade değildir.

SUMMARY

While discussing the villager's view of religion, it can be said that, at least discursively, Kemal Tahir depicts a religious type of villager prototype. In the novels of Fakir Baykurt, the villager might be characters that are sceptical towards the idea of "fate" and lazy to perform daily prayers. Specifically in the works that are the subjects of this study and although it is not a general claim, Kemal Tahir's people of the village are represented as individuals who use religious tools for self-gain. In Fakir Baykurt's novels however, even though religious rituals hold a place in the village's social life, this is mostly depicted with a very exceptional and partially sceptical tone. Fakir Baykurt and Kemal Tahir's positioning of the villager in the face of education also mostly involve differences. As a result of Fakir Baykurt's career as a teacher and him being more close to the villagers, they are depicted as relatively more sensitive. Village individuals are more willing to school their children and act in unison to defend the village's teacher against bullying. Such that, even though there are exceptions, the villagers are mostly positive towards the idea of schooling girls. In addition to his, the villagers even ask the district governor to build a school in the village. On the other hand, none of Kemal Tahir's analysed works include a school. There is only talk of a pre-existing school in a village in *Sağirdere*. But that school also crumbled where it stood and the villagers did not care for it. In Kemal Tahir's works, education is adopted or accepted only if it leads to gains.

In Kemal Tahir's novels, the villager's education only matters for the individual's self, so the motivation is mostly personal, however, in Fakir Baykurt's novels, characters that are bound to be schooled, those who are currently being educated or those who have finished their education and has reached a higher standing only care about education as a means of changing the village, helping the villagers and striving for development. In this sense, in Baykurt's works, education's assumed public interest mission comes before individual benefits. In Fakir Baykurt's works, this situation is based on "what should be" instead of "what it is" and therefore it involves an idealist "villager" concept rather than a realist one. Kemal Tahir's depiction of the villagers mostly transmit things as they exist rather than idealizations. Whereas Fakir

Baykurt's life, his teaching career, his material and spiritual commitment to villages or villagers created an ideal villager concept, rather than a realist one. According to Fakir Baykurt, the first step for development of society should be taken towards resolving the issue of lack of education. This progress should first start at villages. For this reason, he holds the belief that Village Institutes, which he always emphasizes, are the leading factor in social change. Contrary to this, according to Kemal Tahir, multifaceted and authentic elements should be brought to light for a society to develop. And this can not be achieved by solely changing education, which is one of the superstructural institutions. In order to identify and develop the Anatolian people in the sense of economics, culture and society, one must assume a multi-directional point of view.

5. KAYNAKÇA

- Akbal, E. (2012). Kemal Tahir'in Köy Romanlarında Batıl İnanışlar. *Hece*, 181, Özel Sayı: Türkiye'nin Ruhunu Arayan Aydın: Kemal Tahir, 301-305.
- Akdağ, E. (2012). Kemal Tahir'in Romanlarında Toprak ve Ağalık Sorunu. *Hece*, 181, Özel Sayı: Türkiye'nin Ruhunu Arayan Aydın: Kemal Tahir, 244-251.
- Andaç, F. (2000). *Anadolu Aydınlanmacısı Fakir Baykurt*. İstanbul: Evrensel Basım.
- Baykurt, F. (2016). *Unutulmaz Köy Enstitüleri*. (3.Baskı). İstanbul: Literatür.
- Baykurt, F. (2017a). *Tırpan*. (8.Baskı). İstanbul: Literatür.
- Baykurt, F. (2017b). *Yılanların Öcü*. (25.Baskı). İstanbul: Literatür.
- Baykurt, F. (2018a). *Irazca'nın Dirliği*. (17.Baskı). İstanbul: Literatür.
- Baykurt, F. (2018b). *Omuncu Köy*. (7.Baskı). İstanbul: Literatür.
- Baykurt, F. (2018c). *Özüm Çocuktur*. (2.Baskı). İstanbul: Literatür.
- Bozdağ, İ. (1995). *Kemal Tahir'in Sohbetleri*. İstanbul: Emre.
- Coşkun, S. (2006). *Kemal Tahir (Şahsiyeti, Fikirleri, Eserleri)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Coşkun, S. (2012). *Esir Şehrin Hür İnsanı Kemal Tahir: İnsan, Eser, Fikir*. İstanbul: Dergâh.
- Çavdar, T. (2003). *Türkiye Ekonomisinin Tarihi (1900-1960)*. Ankara: İmge.
- Erdentuğ, N. (1956). *Hal Köyünün Etnolojik Tetkiki*. Ankara: Türk Tarih Kurumu
- Gündüz, O. (2010). Kemal Tahir Romanlarında Toplumsal Değişme ve Köy. E. Eğribel ve M.F. Andı (Ed.), *Kemal Tahir 100 Yaşında* içinde (339-346). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Hüküm, M. (2017). *Şair-Sosyolog Kemal Tahir*. İstanbul: İthaki.
- Irmak, E. (2018). *Eski Köye Yeni Roman*. İstanbul: İletişim.
- Kaplan, M. (1997). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*. (3.Baskı). Ankara: Akçağ.

- Karabela, S. (2007). *Fakir Baykurt: Hayatı ve Romanları Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karpat, K. (2017). *Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum*. (3.Baskı). İstanbul: Timaş.
- Kayalı, K. (2003). Kemal Tahir'de Köy ve Köylülük. U. Özcan ve E. Eğribel (Der.), *Kemal Tahir'in 30. Ölüm Yıldönümü Anısına* içinde (41-52). İstanbul: Kızılelma.
- Kayalı, K. (2008). Solda Kemal Tahir Tartışmaları. T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce 8.Cilt/Sol* içinde (1095-1101). İstanbul: İletişim.
- Kayalı, K. (2010). Bizim Kuşağın Kemal Tahir Okuma Serüveni. K. Kayalı (Ed.), *Bir Kemal Tahir Kitabı-Türkiye'nin Ruhunu Aramak* içinde (41-56). İstanbul: İthaki.
- Narlı, M. (2012). Köy Romanı içinde Kemal Tahir. *Hece*, 181, Özel Sayı: Türkiye'nin Ruhunu Arayan Aydın: Kemal Tahir, 226-232.
- Okuyan, H. (2006). Fakir Baykurt'un Romanlarında Eğitim İzleği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Özcan, A. (2010). Fikir Namusu, Namuslu Fikir: Kemal Tahir. K. Kayalı (Ed.), *Bir Kemal Tahir Kitabı-Türkiye'nin Ruhunu Aramak* içinde (147-152). İstanbul: İthaki.
- Tahir, K. (1971). *Körduman*. (2.Baskı). Ankara: Bilgi.
- Tahir, K. (2016). *Sağırdere*. (5.Baskı). İstanbul: İthaki.
- Tahir, K. (2018). *Köyün Kamburu*. (4.Baskı). İstanbul: İthaki.
- Tuncer, H. (2010). Göl İnsanları'nda Halka Yönelik Değerlerin Değişik Halleri. E. Eğribel ve M.F. Andı (Ed.), *Kemal Tahir 100 Yaşında* içinde (1370-1397). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Tükel, T. (1960). *Beş Romancı Tartışıyor*. İstanbul: Düşün.
- Tütengil, O. C. (1969). *Türkiye'de Köy Sorunu*. İstanbul: Kıtış.
- Ural, T. (2009). "Bizim Köy":Mahmut Makal." Ö. N. Soykan (Der.), *Edebiyat Sosyolojisi* içinde (178-193). İstanbul: Dönence.